

8.10.2019

EOAK/4701/2018 ja EOAK/5028/2018

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

KOLPENEEN PALVELUKESKUKSEN KUNTAYHTYMÄ: KUNTOUTUSKESKUS VUOMA SEKÄ ASUMISYKSIKÖT TEMPO, KOMPPI JA SOOLO

Tarkastuspöytäkirja

Aika: 19.9.–21.9.2018

Paikka: Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä, Kuntoutuskeskus Vuoma sekä asumisyksiköt Komppi, Tempo ja Soolo

Läsnä: Oikeusasiamiehen kansliasta:
 vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen
 vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen
 asiantuntija Kristiina Kouros
 vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Minna Verronen (osin Vuoma)
 notaari Sanna-Kaisa Frantti (osin Vuoma)
 asiantuntija Mikko Joronen (osin Vuoma)

Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymästä:
 palvelupäällikkö - - - (Vuoma)
 vs. palveluesimies - - - (Vuoma)
 palvelupäällikkö - - - (osin asumispalveluyksiköt)
 palvelukeskuksen ja asumisyksiköiden henkilökuntaa

1 TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkastuksen aluksi selvitettiin uusien erityistehtävien vaikutuksia laillisuusvalvojan tarkastustoimintaan.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OP-CAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä, kuten esimerkiksi erilaisiin laitoksiin, hoitopaikkoihin tai asumisyksiköihin.

Tarkastuksen toimittamiseksi oikeusasiamiehellä ja hänen määräämällään eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian virkamiehellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan sekä muiden sellaisten henkilöiden kanssa, jotka voivat antaa tarkastuksen kannalta merkityksellisiä tietoja. Kansallisen valvontaelimen tehtäviä hoitaessaan oikeusasiamiehellä ja kanslian virkamiehellä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada viranomaisilta ja toimipaikkojen ylläpitäjiltä tehtävän hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Tarkastukselle kutsutulla asiantuntijalla on samat toimivaltuudet (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g §).

YK:n vammaissopimuksen (CRPD) ratifiointin myötä eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden toteutumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Oikeusasiamiehen kanslian erityisenä tarkastusteemana vuonna 2019 on ”oikeus yksityisyyteen”. Tämän vuoksi tarkastuksilla kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, millä tavalla palvelun tuottaja aktiivisesti toiminnassaan ottaa yksityisyyden asettamat vaatimukset huomioon ja tarvittaessa pyrkii annettujen suositusten myötä muuttamaan niitä yksityisyyden toteutumisen paremmin huomioivaksi.

2 PYYDETTY ENNAKKOAINIESTO JA ASIAKIRJAT

Tarkastuksen toimittamista varten Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymää pyydettiin toimittamaan eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan seuraavat aineistot ja asiakirjat:

- tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon määräämistä koskevien päätösten lukumäärät ja kestot kuntayhtymässä 2017–2018,
- luettelot/tilastoraportit käytetyistä rajoitustoimenpiteistä vuodelta 2017 Kolpeneen yksiköissä (käytetyt rajoitukset ja määrät yksiköittäin),
- luettelo kuntayhtymän yksiköistä, joissa on käytössä ns. turvahuone/erillinen eristystila; sekä raportit turvahuoneen käytön lukumäärästä ja eristyksen kestoista viimeisen 3 kk ajalta,
- mahdolliset kuntayhtymän omat ohjeet itsemääräämisoikeuden edistämisestä ja rajoitustoimenpiteiden käytöstä,
- palotarkastuspöytäkirja.

Lisäksi tarkastuksen kohteena olevista yksiköistä pyydettiin toimittamaan seuraavat asiakirjat:

- yksiköiden asiakasluettelot, joista käyvät ilmi syntymäaika, kotikunta, tulopäivä yksikköön, diagnoosit ja äidinkieli,
- yksiköiden toimintaa kuvaavat perustiedot (mm. kohderyhmä, jolle yksikön palvelut on suunnattu, palvelujen kuvaus ja henkilökunnan kokonaismäärä ja vahvuus eri vuorokaudenaikoina),
- viisi viimeksi tehtyä kirjallista päätöstä kehitysvammalain 42 g §:n tai 42 j §:n tai 42 k §:n tai 42 l §:n tai 42 m §:n tai 42 n §:ssä säädetyistä rajoitustoimenpiteistä,
- kahden asiakkaan palvelu- ja hoitosuunnitelmat (itsemääräämisoikeussuunnitelma tms. sekä erityishuolto-ohjelmat),
- HaiPro- tms. haittatapahtumailmoitukset tapahtumaselostuksineen kolmelta viimeiseltä kuukaudelta,
- lääkehoitosuunnitelmat,
- omavalvontasuunnitelmat,
- muu tarpeelliseksi katsottu aineisto ja selvitys.

Kolpeneen palvelukeskuksen johdon ja asiantuntijoiden kanssa 19.9.2019 käydyn alkukeskustelun ja 21.9.2019 käydyn loppukeskustelun kaikkia yksiköitä koskevat yleiset havainnot ja toimenpiteet esitetään kootusti tarkastuspöytäkirjassa EOAK/3375/2018.

Tarkastuksen jälkeen havainnot esiteltiin oikeusasiamiehelle, jonka kannanotot käyvät ilmi jäljempänä.

3 TARKASTUKSEN KOHDE JA HAVAINNOT

3.1 Kolpeneen palvelukeskus

Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä toimii kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa tarkoitettuna, Lapin läänin rajoja noudattavana erityishuolto-alueena, joka vastaa po. laissa määrättyistä palveluista, mikäli kunnat eivät voi niitä järjestää.

Lisäksi vapaaehtoisina tehtävinä kuntayhtymä hoitaa mm. vammaispalveluja, peruskoululain mukaista erityisopetusta sekä vastaa Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Lapin toimintayksikön hallinnosta.

Palvelujen ja kuntayhtymän toiminnan tavoitteista ja palveluista päätetään yleisellä tasolla ky:n jäsenkuntien edustajista muodostuvan valtuuston hyväksymässä talousarviossa ja yksilötasolla kehitysvammahuollon osalta erityishuoltolain mukaisessa erityishuolto-ohjelmassa sekä siihen perustuvissa yksilöllisissä suunnitelmissa, jotka laaditaan moniammatillisesti yhdessä kunnan edustajien, asiakkaan ja hänen perheensä kanssa.

Kolpeneen palvelukeskuksessa ei ole ollut yhtään asiakasta tahdosta riippumattomassa erityishuollossa vuosina 2017–2018. Kaksi asiakasta on samaisena ajanjaksona ollut määrättyä tutkimukseen tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten selvittämiseksi.

3.2 Kuntoutuskeskus Vuoma

3.2.1 Havaintoja toiminnasta

Kuntoutuskeskuksessa on yhteensä 15 tutkimus- ja kuntoutuspaikkaa (laitoshoidtoa). Ensimmäiset asiakkaat olivat tulleet vastavalmistuneeseen kuntoutuskeskukseen kesällä 2017. Tarkastushetkellä rakennuksen tilat olivat hyvässä kunnossa. Kuntoutuskeskuksen pihalla oli kolme invapysäköintipaikkaa. Rakennukseen pääsi esteettömästi sisälle loivaa luiskaa pitkin. Kuntoutuskeskuksen sisätilat mahdollistivat liikkumisen ja toimimisen apuvälineitä käyttäville henkilöille.

Kuva 1. Esteetön sisäänkäynti kuntoutuskeskukseen

Kuntoutuspalvelut toteutetaan kuntoutuskeskus Vuoman Aava-yksikössä (monitarpeiset lapset, nuoret ja aikuiset), Säde-yksikössä (autismin kirjon lapset n. 3–16 v.) sekä Myötätuuli-yksikössä (aikuiset). Yksiköt ovat viisipaikkaisia. Tarkastushetkellä Myötätuulussa oli neljä asiakasta, joista kaksi oli pitkäaikaispaikalla ja kaksi ns. kriisipaikalla. Kriisipaikalle tulevilla henkilöillä on usein kehitysvamman lisäksi mielenterveyden ongelmia. Aava-yksikössä oli tarkastushetkellä kolme asiakasta, joista yksi oli pitkäaikaispaikalla. Tarkastushetkellä Säde-yksikössä oli asiakkaana neljä lasta. Kuntoutuskeskus Vuoman tilat mahdollistavat lasten ja nuorten toiminnan

eriyttämisen aikuisten toiminnasta. Kuntoutus- tai tutkimusjaksolla olevien lasten vanhemmilla ja perheenjäsenillä on mahdollisuus yöpyä perhehuoneessa.

Henkilökunnan mukaan kuntoutuskeskus tekee yhteistyötä Rovaniemellä sijaitsevan Muurolan psykiatrisen sairaalan kanssa. Henkilökunta toi esiin sen, että joissain tilanteissa mielenterveysongelmista kärsivät asiakkaat ajautuvat liian aikaisessa vaiheessa sairaalasta kuntoutuskeskus Vuomaan (lähinnä Myötätuuli-yksikköön). Vuoman yksiköistä rajoitustoimenpiteitä joudutaan käyttämään eniten juuri Myötätuulella.

Saadun tiedon mukaan jaksoilla annetaan tietoa vammasta tai sairaudesta ja sen hoidosta, kuntoutuksesta ja apuvälineistä. Jakson aikana harjoitellaan yksilöllisen tarpeen mukaan liikkuamista, kommunikaatiota ja päivittäisiä toimia sekä tehdään yksilölliset arviot lääkitys-, terapia- ja apuvälinetarpeista. Autismikuntoutuksen periaatteet, kommunikaation tukeminen ja strukturoitu toimintaympäristö tukevat toimintaa.

Kuntoutusjakson aikana kartoitetaan kuntoutujan tilanne ottaen huomioon ICF-luokituksen mukaiset toimintakyvyn osa-alueet ja tuetaan kuntoutujan valmiuksia toimia arkielämässään mahdollisimman täysipainoisesti. Arjen tavoitteiden asettamiseen käytetään GAS-asteikkoa (Taitoportaat). Kolpeneen tuki- ja osaamiskeskuksen erityisosaamisalueita ovat autismin kirjon henkilöiden kuntoutus, moni- ja liikuntavammaisten kuntoutus sekä mielenterveyskuntoutus.

Jaksojen pituus vaihtelee yksilöllisesti noin kahdesta viikosta kahteentoista viikkoon. Aava-yksikössä on yksi ns. pitkäaikaispaikka. Aikuisten Myötätuuli-yksikössä laitoshoidojaksot voivat olla yli kolmen kuukauden pituisia, jos asiakas esimerkiksi odottaa sopivaa asumispaikkaa tai harjoittelee valmentavassa ohjauksessa arjen taitoja. Myötätuulen tutkimusjaksot ovat lähtökohtaisesti kahdeksan vuorokauden pituisia ja kuntoutusjaksot 14 vrk – 3 kk.

Kuntoutuskeskuksessa oli paljon erilaisia aisti- ja terapiatiloja, joita voidaan käyttää yksilöllisessä kuntoutuksessa ja rentoutumistarkoituksessa.

Kuva 2. Aisti/terapiahuone

Kuntoutusjaksolla aikuiset asiakkaat osallistuvat Myllärin pajalla arvioivaan päiväaikaiseen toimintaan. Oppivelvollisuusikäiset saavat opetusta yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti Myllärin koulun kuntoutusluokassa. Toimintaan sisältyy kognitiivisten taitojen, käyttäytymisen sekä vuorovaikutustaitojen havainnointia/arviointia yksilö- ja ryhmätilanteissa strukturoidussa ympäristössä. Alle oppivelvollisuusikäisille järjestetään ohjattua kuntouttavaa ryhmätoimintaa.

Kuntoutujien perheiden toivotaan osallistuvan kuntoutukseen kuntoutuskeskuksessa, jotta voidaan yhdistää perheen ja moniammatillisen työryhmän asiantuntemus. Uusien asiakkaiden kohdalla pyritään toteuttamaan sekä ensikäynti ennen jaksoa että arviointikäynti toteutuneen jakson jälkeen. Etäyhteyksiä hyödynnetään kuntoutujan lähiverkoston ohjauksessa.

Vuosittain kuntoutuspalveluissa käyvän henkilön palveluun sisältyy tarpeen mukaan Kolpeneen tuki- ja osaamiskeskuksen konsultoivan asiantuntijatyöparin 1–2 käyntiä kuntoutujan lähiympäristössä. Näiden käyntien tarkoituksena on kuntoutusjaksoilla havaittujen hyvien toimintakäytäntöjen saattaminen osaksi kuntoutujan omaa arkea ja toimintaympäristöä.

Kuva 3. Aistituoli

Kuva 4. Sääntöjä sanoin ja kuvin

Kuntoutuskeskuksen ulko-ovella ja joissain yleisissä tiloissa oli kameravalvonta. Kuntoutuskeskuksen Myötätuuli-solussa oli myös turvahuone, jossa oli nauhoittava kameravalvonta. Kameravalvonnasta ilmoitettiin turvahuoneen ovesa olevassa kyltissä. Tallennuksia ei pääse katsomaan kuin kuntayhtymän johtaja ja poliisi. Henkilökunta ei näe tallenteita. Saadun tiedon mukaan turvahuoneen käyttö oli vähäistä. Turvahuonetta ei ollut käytetty kolmeen kuukauteen ennen tarkastusta. Turvahuoneesta oli välitön pääsy wc-tiloihin.

Kuva 5. Turvahuone

Kuva 6. Erillinen wc/suihku-tila

Tarkastuksella keskusteltiin henkilökunnan kanssa yksikön toiminnasta, tiloista, asiakkaista ja henkilökunnan roolista. Keskustelussa selvitettiin muun muassa asiakkaiden itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden edistämiseen ja rajoittamiseen liittyviä seikkoja, terveydenhoitoa jakson aikana, yhteistyötä asiakkaan kotikunnan sekä lasten huoltajien kanssa ja kuntoutuskeskuksen vierailukäytäntöjä.

Henkilökunnan mukaan heillä on mahdollisuus halutessaan päästä täydennyskoulutuksiin.

Tarkastuksella ilmeni, että joissain tilanteissa esimerkiksi tilapäishoidon aikana lapsi-asiakkaat voivat olla samassa yksikössä aikuisten kanssa. Henkilökunnan mukaan tilajärjestelyillä ja jaksojen ajankohtien suunnittelulla pyritään siihen, että yksiköissä olisi saman ikäisiä asiakkaita. Tarkastajat kiinnittivät keskustelun aikana huomiota siihen, että lasten toiminnot tulisi pitää erillään aikuisten toiminnoista.

Keskustelujen perusteella tarkastajille syntyi yleisellä tasolla pääsääntöisesti myönteinen kuva kuntoutuskeskuksen ja sen eri yksiköiden toiminnasta ja tiloista.

3.2.2 Itsemääräämisoikeuden edistäminen ja rajoitustoimenpiteitä koskeva päätöksenteko

Henkilökunnan kanssa käydyn keskustelun perusteella ilmeni, että kuntoutuskeskus Vuomassa (autismiyksikkö Säde) ei ollut tehty kehitysvammalain mukaisia kirjallisia muutoksenhakukelpoisia päätöksiä niissä tilanteissa, joissa lasten itsemääräämisoikeutta oli jouduttu rajoittamaan.

Kuntoutuskeskuksen henkilökunnan mukaan rajoitustoimenpiteiden käytöstä voidaan tehdä kehitysvammalain mukainen päätös ”räikeissä tilanteissa”, mutta tällaisiin tilanteisiin ei ole jouduttu, eikä päätöksiä ollut tehty.

Tarkastuksella saadun selvityksen mukaan lasten vanhempien tai huoltajien kanssa täytetään kuntoutusjakson aluksi itsemääräämisoikeuden rajoittamistilanteista lomake: ”Alaikäisten kuntoutujien IMO-jakson aikana”. Lasten itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta eri tilanteissa sovitaan kyseisessä lomakkeessa. Lomakkeessa voidaan sopia puhelimen ja pelikonsolien käytöstä, itsenäisestä liikkumisesta, sängynlaitojen ylösnostosta, terapeuttisesta kiinnipitamisestä, verikokeiden ottamisesta, wc-oven lukitsemisesta ja yksiköstä poisjohtavien ovien lukitsemisesta.

Kehitysvammalaissa on yksityiskohtaisesti säädetty ratkaisu- ja päätöksentekomenettelystä sekä asiantuntija-arvioiden tekemisestä kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta rajoitettaessa ja rajoitustoimenpiteitä käytettäessä. Kehitysvammalaissa on säädetty myös päätösten tiedoksiannosta, selvitysten antamisesta ja rajoitustoimenpiteiden jälkipuinnissa.

Oikeusasiamiehen toimenpiteet ilmenevät kohdassa 4.

3.3 Asumispalveluyksiköt Komppi, Tempo ja Soolo

Kuva 7. Asumisyksiköt Komppi, Tempo ja Soolo sijaitsevat lähekkäin melko uusissa rakennuksissa Kolpeenen palvelukeskuksen kuntayhtymän hallintorakennuksen läheisyydessä.

3.3.1 Asumisyksikkö Komppi

Kompissa on neljä ryhmäasuntoa nuorille ja aikuisille (tarkastushetkellä 24–54-vuotiaita) kehitysvammaisille tai autismin kirjon henkilöille, joiden toimintakyky on heikentynyt vamman, mielen terveyden tai muiden erityisten syiden vuoksi. Asumiseen voi liittyä jatko-opiskelua, asumisharjoittelua tai muuttovalmennusta. Kysymyksessä on tehostettu ja valmentava palveluasuminen. Yksikön yleisessä tilassa oli kameravalvonta. Monilla asukkailla on henkilökohtainen avustaja ja kuljetuspalvelut käytössään. Myös palvelukeskuksen oma auto on saadun tiedon mukaan kovassa käytössä.

Asumisyksikön omavalvontasuunnitelman mukaan yksikössä työskentelee yksi ohjaaja, kaksi hoitajaa sekä sairaanhoitaja, joka on yhteinen kahden mukaan yksikön kanssa. Lisäksi laitoshoitaja työskentelee 20 prosentin työajalla.

Yksikössä oli käytössä rajoitustoimenpiteinä ylös nostettavat sängynlaidat, joista saadun tiedon mukaan oli tehty päätökset. Tarkastuskäynnin aikana asumisyksikön ulko-ovet eivät olleet lukossa.

3.3.2 Asumisyksikkö Tempo

Tempon viisi ryhmäasuntoa tarjoaa yksilöllisesti tuettua valmentavaa asumista mm. autistisille nuorille ja aikuistuville henkilöille autismikuntoutuksen periaatteiden mukaisesti (tarkastushetkellä 18–37-vuotiaita). Nuorelle henkilölle Tempossa asuminen voi olla jatko-opiskeluun, asumisharjoitteluun tai muuttovalmennukseen liittyvä elämäntilanne. Laitoshoidosta siirrytään usein asumisyksikkö Tempoan. Tempon tilojen suunnittelussa on otettu huomioon autististen henkilöiden tarpeet mm. äänieristyksen, valaistuksen, sähkösuunnittelun ja LVI-suunnittelun osalta.

Asukkaiden arki on strukturoitua ja toimintaympäristö luo hyvät puitteet asukkaiden kommunikaation tukemiselle. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät (mm. kuvat ja tukevat välineet) ovat asukkaiden ja henkilöstön käytössä päivittäin. Tarkastushetkellä kahdella asukkaalla oli tablet-tietokone käytössä.

Asumisyksikön omavalvontasuunnitelman mukaan yksikössä työskentelee yksi ohjaaja ja neljä hoitajaa. Lisäksi sairaanhoitaja ja kaksi yötyöntekijää ovat yhteisiä kolmen yksikön kanssa. Laitoshoitaja työskentelee 20 prosentin työajalla.

Yksikön ulko-ovet olivat tarkastuskäynnin aikana lukossa. Saadun tiedon mukaan asukkailla oli tehty kehitysvammalain mukaisia valvotun liikkumisen päätöksiä.

3.3.3 Asumisyksikkö Soolo

Vuonna 2012 valmistunut asuntoryhmä Soolo tarjoaa palveluasumista ja valmentavaa asumista nuorille ja aikuisille autismikirjon henkilöille, joiden toimintakyky on heikentynyt vamman, mielen terveyden ongelmien tai muiden erityisten syiden vuoksi (tarkastushetkellä 23–50-vuotiaita).

Soolossa on neljä asuntoa, joista yksi on pariasunto. Näin ollen tilaratkaisut antavat mahdollisuuden myös kimppa-asumiseen.

Asumisyksikön omavalvontasuunnitelman mukaan yksikössä työskentelee yksi ohjaaja, kaksi hoitajaa sekä sairaanhoitaja, joka on yhteinen kahden mukaan yksikön kanssa. Lisäksi laitoshoitaja työskentelee 20 prosentin työajalla.

Henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen perusteella yksikön toiminnasta syntyi kuva, jonka mukaan asukkaille pyritään antamaan mahdollisuuksia omannäköisen elämän harjoitteluun ja itsemääräämisoikeuden toteuttamiseen. Tarkastuksella keskusteltiin muun ohessa seksuaalineuvonnasta ja tuesta, jota asukkaille annetaan heidän omien toiveiden mukaisesti.

3.3.4 Yhteenveto

Lapin aluehallintovirasto oli tehnyt 11.4.2016 ennalta sovitun tarkastus- ja ohjauskäynnin asumispalveluyksiköihin Komppi, Tempo ja Soolo. Tarkastuskäynnin kertomus oli hankittu eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan ennen oikeusasiamiehen määräämää tarkastusta. Aluehallintovirasto ei havainnut tarkastuskäynnillään asumispalveluyksiköiden toiminnassa sellaisia puutteita tai epäkohtia, jotka olisivat edellyttäneet enempiä aluehallintoviraston toimenpiteitä. Aluehallintoviraston tarkastuksen tarkastuspöytäkirjassa esitetyt huomiot on käsitelty palvelukeskuksen johdon kanssa.

Oikeusasiamiehen kanslian edustajat keskustelivat asumisyksiköissä yleisesti henkilökunnan kanssa ja havainnoivat yksiköiden toimintaa ja ilmapiiriä. Erillisiä henkilökunnan tai asukkaiden haastatteluita asumisyksiköiden tutustumiskäynnillä ei tehty. Kaikilla Kolpeneen asukkailla ja heidän omaisillaan oli mahdollisuus osallistua ensimmäisenä tarkastuspäivänä järjestettyyn kuulemistilaisuuteen, jossa heillä oli mahdollisuus keskustella luottamuksellisesti oikeusasiamiehen kanslian edustajien ja tarkastuksella mukana olleen asiantuntijalääkäriin kanssa.

Tarkastuksella kiinnitettiin huomiota siihen, että asumisyksiköiden omavalvontasuunnitelmissa oli asukkaiden kuvia. Omavalvontasuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja, joiden tulee olla nähtävänä esimerkiksi yksikön ilmoitustaululla. Tarkastuksella saadun tiedon mukaan asukkailta oli kysytty suostumus kuvien käyttöön. Korostettiin henkilökunnan käydyssä keskustelussa, että tässä tilanteessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että asukkaat ymmärtävät aidosti kuvien käytön tarkoituksen ja sen, että heillä on aina mahdollisuus kieltää oman kuvan käyttäminen omavalvontasuunnitelmassa tai muissa yhteyksissä esimerkiksi kuntayhtymän tai asumisyksikön verkkosivuilla.

4 TOIMENPITEET

Tarkastuksen havainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle.

Oikeusasiamies päätti ottaa omana aloitteena tutkittavaksi Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymän rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevan päätöksentekomenettelyn lasten (alle 18-vuotiaiden) kuntoutuspalveluissa. Tältä osin oikeusasiamies on pyytänyt erillisen selvityksen kuntayhtymältä. Oikeusasiamies tulee antamaan oman aloitteen EOAK/5030/2018 johdosta erillisen ratkaisun.

Oikeusasiamies totesi, että saatu selvitys ja tällä tarkastuksella tehdyt havainnot eivät johtaneet hänen puoleltaan muihin toimenpiteisiin.

Tästä huolimatta oikeusasiamies korosti, että vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien tehokas täytäntöönpano laitos- ja asumispalveluissa edellyttää jatkuvaa keskustelua, kehittämistyötä ja valvontaa. Oikeusasiamies edistää, suojelee ja seuraa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista toimivaltansa puitteissa. Oikeusasiamies tulee jatkossakin kiinnittämään erityistä huomiota vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen tarkastuksilla, muussa laillisuusvalvonnassaan ja YK:n vammaissopimukseen liittyvän erityistehtävän puitteissa.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään tiedoksi Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymälle.

Tarkastuspöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Lapin aluehallintovirastolle ja Rovaniemen kaupungille.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Juha-Pekka Konttinen
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri